

Dovilų seniūnijos senųjų kapinių paminkliniai įrašai

doc. dr. Asta Balčiūnienė

Nuo XX a. pabaigos pradedama fiksuoti ir tirti šio krašto kapinaites.

- Kapinaitės tiriamos istoriniu, menotyros ir kt. aspektais.
- Minėtini šie tyrinėtojai:
 - M. ir M. Purvinai;
 - D. Kaunas;
 - J. Mališauskas ir jo studentai;
 - KU BRIAI mokslininkų grupė;
 - Dovilų EKC direktorė L. Kerpienė ir J. Tilvikas.

Paminklinių įrašų tyrimai

- Paminkliniai įrašai kilmės aspektu gali būti klasifikuojami į **1) autentiškuosius (senuosius) ir 2) naujuosius.**
- Struktūros aspektu jie gali būti: **1) minimaliosios struktūros** (pateikiami pagrindiniai duomenys apie mirusįjį) ir **2) epitafiniai** (fiksuojamas palinkėjimas, ištrauka iš giesmių ar Biblijos).

Kodėl svarbus lingvistinis paminklinių įrašų tyrimas?

- **Greičiausiai sunykstanti paminklo dalis – įrašas.**

Iš **22** Dovilų seniūnijos kapinių paminkliniai įrašai išlikę tik **16** kapinių.

Baičių kapinėse – **5**

Gedminių kapinėse – **9**

Ketvergių – **1**; Laistų – **1**

Kisinių kapinėse – **97** (2005 m. Dovilų EKC duomenys); **14** (1990 m. doc. Mališausko duomenys); **39** (1983 m. Bračaitės ir Šopaus duomenys)

Kisinių kapinės (2005 m. Dovylių EKC)

Kodėl svarbus lingvistinis paminklinių įrašų tyrimas?

- Gaunama daugiausia informacijos apie to krašto kultūrinius, istorinius ir religinius aspektus.

Kisinių kapinės (2005 m. Dovylių EKC)

Antoni Gielgud
Poświęcił się dla Ojczyzny
Zginął z ręki szatena.

Kisinių kapinės (2005 m. Dovyly EKC)

Kisinių kapinės (2005 m. Dovylių EKC)

Kodėl svarbus lingvistinis paminklinių įrašų tyrimas?

- Galima nustatyti tautinio tapatumo raišką.
- Kai kuriose kapinėse išlikę tik vokiški įrašai, nors asmenvardžiai suponuoja lietuvišką kilmę.

Pavyzdžiui, Švepelių kapinėse paminkle paliudytas lietuviškas asmenvardis *Naujoks*, bet įrašas (epitafija ir kt.) vokiškas.

Kodėl svarbus lingvistinis paminklinių įrašų tyrimas?

- Galima nustatyti kalbines ypatybes, atskleidžiančias tarmės raidą.
- Galima įvertinti kalbos prestižo kaitą.
- Galima nustatyti kitų kalbų poveikį lietuvių kalbai.

Įrašų kalbinė raiška

- Dovilų seniūnijos kapinėse užfiksuota **lietuviškų, vokiškų ir lenkiškų** įrašų.
- Lenkiški įrašai yra šios vietovės ypatumas.
Kalba nerodo tautinės priklausomybės, nes vokiški įrašai būdingi lietuvių ir lenkų tautybės asmenims ir pan.

F. Baranowsky
geb. den 2. Juni 1863.
gest. den 7. Mai 1864.

C. Baranowsky
geb. Gleich
geb. den 12. Mai 1795
gest. den 23. März 1857.

Įrašų kalbinė raiška

- Tik vokiški įrašai užfiksuoti **Švepečių, Toleikių I, Laistų, Šernų ir Kalvių II** kapinaitėse.
- Lenkiškas įrašai tik du (**Kisinių kapinėse**).

Lietuviški įrašai

- Senujų (neperstatytų, ne naujai pastatytų) Dovilų seniūnijos paminklų lietuviški įrašai paprastai suponuoja lietuvišką kilmę.
- Daugelyje senujų lietuviškų įrašų fiksuojama akivaizdi vokiečių kalbos įtaka.

Vokiečių kalbos įtaka

- Mėnesių pavadinimai vartoti tik vokiški (arba arabiški skaitmenys).
- Iki XIX a. pab. paminkliniai įrašai dažniau rašomi gotiškais rašmenimis.
- Nuo XIX a. pab. fiksuojami lietuviški *gimė / mirė* trumpiniai *gim. / mir.* vietoj vokiškųjų *geb. / gest.*
- Lietuviški daiktavardžiai rašomi didžiosiomis raidėmis ne tik sakinio pradžioje.

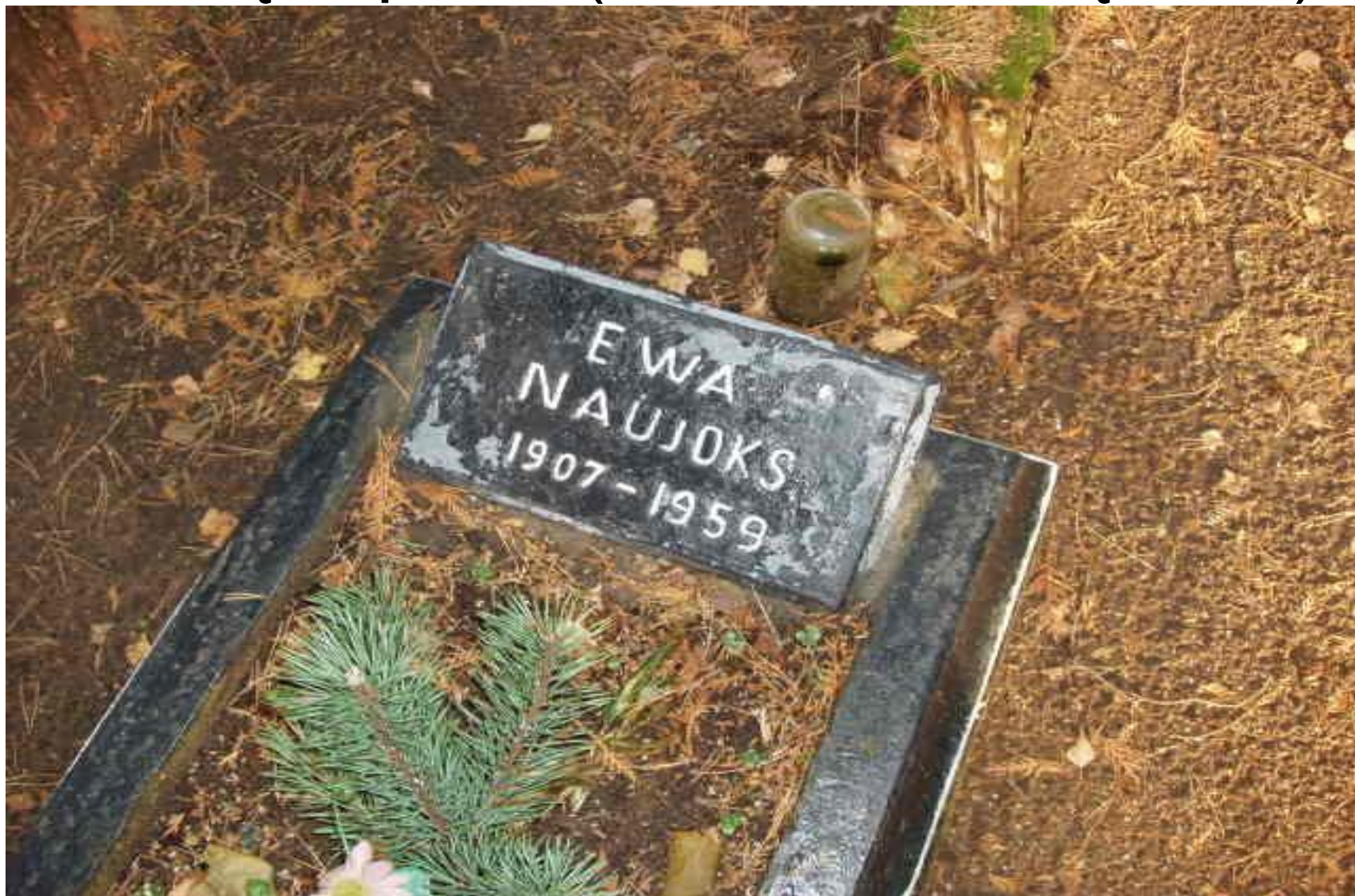
Kisinių kapinės (2005 m. Dovyly EKC)

Vokiečių kalbos įtaka

- Vokiečių kalbos įtaka ypač ryški **moteriškųjų asmenvardžių rašyboje:**
 - a) vartojama vyriškosios giminės forma vietoje moteriškosios giminės;
 - b) mergautinė pavardė gali būti rašoma be galūnės *Stepputat*.

Kisinių kapinės (2005 m. Dovylių EKC)

Kisinių kapinės (2005 m. Dovylių EKC)

Moteriška pavardė su priesaga *ien-*
ė liudija įrašą esant naują.

Vertiniai

- Nemaža lietuviškų epitafijų yra vertiniai iš vokiečių kalbos:

Hier ruhet in Gott – Czion[ai] ilses / ilsis Dieveje.

Hier ruhet in Frieden – Ilsekis Pakajoje.

Ruhe sanft – Ilsekis ramybėje.

Hier ruhet in Gott

C[S]zion[ai] ilsis / ilses D[i]eveje

- Lyverių kapinės Dovių EKC

Klaipėdos krašte užfiksuotos šios vietininko formos:

- **Dewieje** 1x – Rukai (vakarų aukštaičiai);
- **Dieweje** 12x – Rukai, Stragnai, Vilkyškiai, Šventvakariai, Kukorai, Agluonėnai, Lužai;
- **Deweje** 6x – Lankupiai, Dreverna, Muižė, Ažpurviai, Dovilai (vakarų žemaičiai)
- **Diewieje** 1x – Agluonėnai (vakarų žemaičiai)
- **Diweje** 1x – Lankupiai (vakarų žemaičiai) /
- **Diwije** 3x – Rukai (vakarų aukštaičiai); Svencelė (vakarų žemaičiai)
- **Dewije** 2x – Rukai (vakarų aukštaičiai); Kukorai (vakarų žemaičiai)
- **Dievyje** 2x – Stragnai, Kantvainiai (vakarų žemaičiai).
- **Dievuje** 1x – Žiaukos (vakarų žemaičiai). Greičiausiai nauja forma.

Dovilų seniūnijos kapinėse paliudyta tik forma *D[i]eveje*

- Net ir vertiniai gali atskleisti autentiškas lietuvių kalbos gramatines ypatybes.
- Naujos daiktavardžio *Dievas* vns. vietininko formos ML tarmėse buvo daromos pagal kitų linksniavimo tipų analogiją.
- Dovilų seniūnijoje paplito é kamieno forma *D(i)eweje*, plg. *dédéje*.

- Klaipėdos krašto paminkliniuose įrašuose paliudytos daiktavardžio *Dievas* įvairuojančios vns. vietininko formos nėra susijusios su pažadinio vertimo iš vokiečių kalbos įtaka.

Įrašuose fiksuojamas nenuoseklus galūnių
trumpinimas: *mylims, bet Tėwas*

APIBENDRINIMAS

- Dovilų seniūnijos paminkliniai įrašai atskleidžia šio krašto kalbinę raidą, santykius su vokiečių kalba (tai ypač ryšku vardažodžių sistemoje) bei kultūrinį savitumą.
- Didesnę interferenciją patyrė lietuvių kalba, nes didžioji dalis įrašų yra tiesioginiai vertiniai iš vokiečių kalbos. Vokiečių kalbos prestižą rodo tie vokiški įrašai, kurių mirusiojo asmenvardis suponuoja lietuvišką kilmę.
- Tik šiai teritorijai būdingi lenkiški įrašai.

AČIŪ

